

MARIA VALLÈS SOSTRES: CENT ANYS DEL NAIXEMENT D'UNA NENA PRODIGI

SANDRA SOLER CAMPO

Universitat de Barcelona
Universitat Oberta de Catalunya
Collegi Claret de Barcelona

RESUM

Durant les primeres dècades del segle XX van tenir lloc grans canvis per a la humanitat. En poc temps, es van produir fets polítics i descobriments tecnològics i científics que van transformar la vida quotidiana molt més de pressa que en els segles anteriors. En l'àmbit artístic, la música no va ser-ne una excepció. En aquest context d'avantguardes va néixer a Mequinensa la pianista Maria Vallès, que es traslladà amb la seva família a Barcelona amb un futur molt prometedor. Aquest avenir serà truncat per la Guerra Civil, l'agitació cultural i social i una mort prematura. Del naixement d'aquesta nena prodigi ara fa tot just cent anys.

PARAULES CLAU: música, piano, societat, educació, Barcelona, pedagògica.

MARIA VALLÈS SOSTRES: 100th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF A CHILD PRODIGY

ABSTRACT

In the opening decades of the 20th century, great changes took place for Humanity. In the space of a few years, several political events and technological and scientific discoveries occurred which transformed everyday life much more quickly than in previous centuries. In the artistic field, music was not an exception. In this avant-garde context, Maria Vallès, a young pianist born in Mequinensa with a very promising future, moved with her family to Barcelona. Her future would be cut short, however, by the Spanish Civil War, the cultural and social agitation of the times and her premature death. This child prodigy was born exactly one hundred years ago.

KEYWORDS: music, piano, society, education, Barcelona, pedagogical.

INTRODUCCIÓ¹

El 15 d'octubre de l'any 1917 va néixer a Mequinensa (Saragossa) Maria Vallès Sostres, la pianista que va complaure amb les seves interpretacions musicals el públic barcelonès i el de diferents ciutats catalanes durant els anys vint i trenta.

Va iniciar-se en els estudis musicals sota el guiatge del seu pare, el pianista Leopoldo Vallès, fill de la mateixa localitat. Vallès, a més a més d'impartir classes de piano, sovint entretenia el públic del cafè El Jardín amb els seus recitals. També era l'encarregat d'improvisar la banda sonora de les pel·lícules de cinema mut que es projectaven en aquella època a la localitat aragonesa. Anys més tard, la família es va traslladar a viure a Barcelona, on Maria va continuar la seva formació musical: va rebre classes del prestigiós pianista i pedagog barcelonès Joan Molinari i Galceran.

Maria Vallès va morir el 15 de juny de 1937, víctima d'una pneumònia, quan tenia tan sols dinou anys. Està enterrada al cementeri del Poblenou de Barcelona.

LES PRIMERES DÈCADES DEL SEGLE XX

Des del punt de vista cronològic, la música del segle xx s'anomena *música contemporània* i té l'origen en els moviments nacionalistes de l'últim Romanticisme.

El segle xx és un període en el qual els canvis i les novetats en el món de l'art es van produir a gran velocitat. Diversos esdeveniments, com ara la Primera Guerra Mundial (1914-1918), la Revolució Russa (1917) i la Segona Guerra Mundial (1939-1945), van sacsejar les consciències de la població. A més, hi va haver milions de morts i moltes persones es van veure obligades a emigrar del seu país d'origen. Amb l'auge de la tecnologia, dels mitjans de transport i de les telecomunicacions, el planeta es va transformar en un món cada cop més globalitzat, on era més fàcil i ràpid saber què succeïa a tot arreu. A l'Estat espanyol va tenir lloc la Guerra Civil (1936-1939), un conflicte bèl·lic que va comportar greus conseqüències polítiques, econòmiques i socials.

En aquest període, en el món artístic es produeixen una sèrie de tendències simultànies i oposades entre elles. En el camp musical no existia una idea unificada de la manera de compondre, o de quines normes harmòniques i melòdiques calia seguir. Hi havia els partidaris del moviment impressionista; els que eren considerats expressionistes; un altre grup que seguia els principis de l'escola de Viena, i altres compositors que continuaven utilitzant els mètodes compositius del segle anterior. Així doncs, el segle xx comença essent extraordinàriament ric i variat en concepcions musicals. Tanmateix, durant aquest període es va produir un replan-

1. Agraïments especials: Andrés Coso, Laura Farré, Carles Marigó i la revista *Recoll*, Arxiu Municipal de Blanes (AMBL).

tejament estètic i formal de l'art, de manera que els moviments que van anar sorgint van tenir un nexa comú: el desig de ruptura amb el passat.

Un dels grans canvis a destacar del segle XX va ser la incursió de la dona en la vida social, política i econòmica, i la seva participació activa en tots aquests àmbits. A mesura que avançava el segle, la dona anava ocupant cada vegada nous espais. La seva presència es va fer habitual en el teatre, les sales de cinema, els salons de te i, fins i tot, en els clubs socials, als quals, a principis del segle, només es permetia l'accés als homes. Durant els anys vint i com a conseqüència de l'impacte de la Primera Guerra Mundial en els rols femenins, alguns sectors de dones de la societat local van tenir l'oportunitat de viatjar a l'exterior i d'estar en contacte amb publicacions europees. Aquestes dones van adoptar una actitud i un comportament nous, ja que es distanciaven de l'ideal femení convencional.

FIGURA 1. Maria Vallès, a l'edat de deu anys.
FONT: *La Voz de Aragón* (4 juliol 1929), p. 8.

CONTEXT MUSICAL A LA CATALUNYA DEL COMENÇAMENT DEL SEGLE XX

Des de finals del segle XIX, la música manifesta una clara tendència a desfer-se del sistema tonal i a encaminar-se cap a una llibertat absoluta en la composició musical. De la mateixa manera que en la pintura, es canvia la forma de les figures o se'n creen de noves segons el seu imaginari i els compositors van trencant els motlles de la música: tonalitat, modes, ritmes, timbres... Els nous corrents musicals es van succeir fins a arribar a la desintegració total d'aquests motlles. Era el moment d'obrir nous camins i de trencar amb el passat. Una gran quantitat d'estils avantguardistes musicals s'aniran juxtaposant al llarg del segle XX a la recerca de la novetat i l'experimentació.

A Catalunya, la situació era ben diferent de la de la resta del país. Això va ser a causa, sobretot, del fet que la burgesia catalana va gaudir d'un gran ascens les últimes dècades de finals del segle XIX. Aquest període d'industrialització i de re-

volucions burgeses va tenir un fort impacte en l'àmbit social. A més, Catalunya tenia un bagatge artístic i musical amb una trajectòria destacada, ja que a finals del segle XIX sorgí la Renaixença, un moviment cultural lligat a la burgesia industrialitzada que procurà incentivar l'ús de la llengua i la literatura catalanes. A més, i dintre dels ideals del Romanticisme, aquest moviment reivindicà el nacionalisme i el passat històric, lingüístic i cultural. Per aquest motiu, calia que la societat catalana prengués consciència de la viabilitat social i cultural de la llengua catalana. En aquest context cal destacar, també, el musicòleg Felip Pedrell (1841-1922), considerat el pare de la musicologia catalana i el mestre que va influir joves compositors com Granados i Albéniz. Els seus treballs estan influenciats per la ideologia de tall nacionalista que sorgí a partir de la Renaixença. Pedrell va ser una figura clau dins de la segona etapa de l'etnomusicologia catalana (Martí i Pérez, 1991, p. 19-34).

L'Exposició Universal del 1888 va ser un punt d'inflexió molt destacat en la vida musical de la capital catalana, ja que a partir d'aquest esdeveniment es van portar a terme un gran nombre d'activitats concertístiques. Un any abans, el 1887, es fundà la Societat Filharmònica de Barcelona, impulsada pel músic belga Mathieu Crickboom.

La vida musical de la Barcelona de les primeres dècades del segle XX viu una etapa d'esplendor en la qual s'engendren institucions que incentiven que la societat catalana assoleixi un reconeixement a escala internacional. Catalunya ja gaudia d'una tradició pedagògica des de principis de segle. Aquesta pedagogia musical catalana, que continuava la seva evolució iniciada al segle XIX, havia rebut influències d'Europa i continuà projectant-se a les diferents institucions educatives públiques i privades (escoles, acadèmies, conservatoris...) de l'Estat català.

A Catalunya van continuar obertes la majoria de les acadèmies i escoles que existien abans de la República. Algunes de les més destacades eren l'Acadèmia Marshall (abans Granados), que formava part d'una elit musical barcelonina, amb mestres importants com ara l'arpista Rosa Balcells, el mestre M. Perelló o el violoncel·lista Sans Sagrera; el Conservatori del Liceu, dirigit a partir del 1932 per Josep Barberà; l'Escola Municipal de Barcelona, encapçalada per Millet i Morera a partir del 1930, i l'Acadèmia Barcelona, fundada l'any 1931 i annexada a l'Escola Blanquerna, dirigida pel prestigiós pedagog Joan Llongueras.

És en la dècada dels anys vint quan Maria Vallès es trasllada de la seva Mequinensa natal a la Ciutat Comtal. Allà es continuarà formant amb el pedagog Joan Molinari i Galceran, i oferirà recitals de piano a Barcelona i a diferents ciutats de Catalunya. Molinari fou deixeble del mestre Granados i va ampliar la seva formació musical a París i Ginebra. A banda de la seva extraordinària tasca docent, cal destacar els aparells que inventà per millorar la disposició de les mans dels seus estudiants de piano, l'anomenat *separador angular* i el *teclat Molinari*. Aquests instruments tenien l'objectiu d'afavorir la independència dels dits i d'adaptar-se a les necessitats específiques de cadascun d'ells. El pedagog fundà a Barcelona l'Acadèmia de Música Molinari, on posà en pràctica el seu nou sistema; un sistema que presentà al Congrés de la Societat Internacional de Musicologia (SIM), on fou acceptat i adoptat per alguns centres d'ensenyament musical. Moli-

LA MODERNITZACIÓ PEDAGÒGICA DE L'ÈPOCA

A Catalunya, la modernització pedagògica que seguia les tendències estrangeres ja existia des del segle anterior; no obstant això, en la dècada dels anys trenta es generaren diferents percepcions sobre l'orientació de l'educació musical en els infants. Es provenia d'un període agitat, amb profunds canvis socials, que tot just feia un any havia iniciat un nou sistema polític a l'Estat espanyol: la República.

Hi ha una figura important, Alexandre Galí, l'aportació de la qual pot ajudar a entendre la percepció que es tenia de l'educació musical en els infants en aquest període. Alexandre Galí (Camprodon, 1886 – Barcelona, 1969), el gran pedagog del segle xx, historiador i nebot de Pompeu Fabra, va iniciar la seva tasca pedagògica l'any 1910 com a mestre durant un any a l'Escola de Mestres de Joan Bardina. El 1910, un grup d'intel·lectuals i pares de família de Terrassa li proposaren d'organitzar i dirigir una escola de tipus modern; Galí ho va acceptar, i així va sorgir l'Escola Vallparadís. Durant aquella època, Galí va coincidir amb Joan Llongueras, que era director de l'Escola Municipal de Música de Terrassa. I no va ser fins a l'any 1913 que, amb la figura de Prat de la Riba, Galí va entrar al Consell d'Investigació Pedagògica de la Mancomunitat. Més endavant, també va formar part del Consell de Pedagogia, en què va exercir el càrrec de secretari fins a l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera. Abans d'haver-se d'exiliar a França, Galí va formar part del Consell de Cultura de la Generalitat i va dirigir l'Escola Blanquerna.

Galí va plantejar el procés educatiu sense lligar-se mai a cap mètode concret, ja que per a ell no hi havia d'haver una submissió del mestre a cap sistema, sinó que les tècniques havien d'estar sempre al servei del desenvolupament de la personalitat de l'alumne.

Una altra figura important d'aquest període és Manuel Borgunyó. Manuel Borgunyó (Rubí, 1884 – Madrid, 1973), pedagog, director coral i compositor, va formar-se a l'escolania de Montserrat amb el pare Guzmán i, després, va estudiar a l'Escola Municipal de Música de Barcelona amb els mestres Nicolau i J. Lamote de Grignon. Durant l'estada a França i Alemanya en la seva joventut, va tenir l'oportunitat de visitar diferents escoles primàries, que van despertar el seu interès per a l'educació musical escolar. El 1914 va fundar l'Orfeó de Graus (Osca), amb cent cinquanta veus, una formació important, tenint en compte que era d'una ciutat no gaire gran, que va actuar, entre altres llocs, a Barcelona. L'any 1921, per petició de l'Ateneu Igualadí, va establir el Conservatori d'Igualada, del qual fou director fins al 1931. L'any 1932 va ser escollit professor d'educació musical a l'Institut-Escola de la Generalitat i l'any 1934 va fundar l'Associació d'Amics de l'Educació Musical.

Pel que fa a la base del seu sistema pedagògic, es pot llegir en el llibre que va publicar l'any 1934, *La música, el cant i l'escola*, en què va exposar les seves idees i el pensament musical per a les escoles d'una manera extensa i organitzada. En un dels passatges, amb relació als cors escolars i orfeons, fa referència a un analfabetisme musical tradicional, i insisteix en la pràctica de modificar totalment els fona-

ments de la cultura coral. Malgrat que Borgunyó va ser una personalitat controvertida per les opinions contràries que va manifestar amb relació a la inclusió de sistemes pedagògics estrangers a l'escola primària, la seva tasca i els concerts que va fer amb nens van ser molt valorats.

També és significativa la figura de Joan Llongueras (Barcelona, 1880-1953), músic, pedagog i poeta. De Llongueras és, potser, de qui més s'ha parlat, probablement per la seva implicació en el mètode de Jacques Dalcroze o en l'Institut de Rítmica i Plàstica, on va definir clarament el seu projecte pedagògic. Pel que fa a la trajectòria, es formà musicalment amb Domènec Mas i Serracant, Enric Granados, Lluís Millet i Enric Morera. A més a més, va introduir el mètode Dalcroze a Catalunya i a la resta de l'Estat, i va fundar l'Institut de Rítmica i Plàstica. Fou director de l'Escola Municipal de Música de Terrassa (1912-1918) i va col·laborar amb Alexandre Galí, Artur Martorell i Enric Gibert en la creació de l'Escola Vallparadís.

Pel que fa a l'educació musical dels infants a l'escola primària, Joan Llongueras era molt crític: parlava d'una societat materialitzada i industrialitzada amb una crisi tràgica d'homes, que havia contribuït a atrofiar a poc a poc la sensibilitat espiritual, per donar pas a un egoisme admirablement organitzat. Com un exemple de renovació a l'escola, citava una «escola vivent», que volia dir una escola humana i sensible, per tornar a l'escola clàssica, sense massa prejudicis històrics i impulsada per les més altes i nobles ambicions de l'esperit. Al·ludia als veritables educadors que no havien deixat de veure aquest estat de les coses i que, per tant, presentaven els beneficis d'una vida escolar més lliure i natural, més oberta i activa, i que centraven l'atenció no només en un progrés científic i moral, sinó també en altres ensenyaments escolars especialitzats, com ara la música i la gimnàstica. D'una banda, la música, per la significació que tenia, no podia deixar de tenir la merescuda preponderància en tot assaig seriós i profund de formació humana.

D'altra banda, la gimnàstica havia de permetre a l'infant, amb l'ajuda dels propis mitjans, lluitar per la cooperació de la seva voluntat, sensibilitat i intel·ligència contra les resistències físiques i morals que s'oposaven a l'expansió del sentiment rítmic que li era innat. Joan Llongueras, referint-se a Dalcroze, exposava que en l'escola primària i en els jardins d'infants no s'havien de separar els ensenyaments del cant i la gimnàstica, ja que eren com dos germans bessons.

Amb relació a la música, no calia ensenyar als infants allò que la música té de saviesa, sinó el que té de bo, de meravellós, d'útil, de generós i de vivificant. Llongueras, quan parlava de l'educació musical dels infants a l'escola, insistia en la idea que la finalitat d'aquest ensenyament no s'adreçava a formar professionals de la música, ni a organitzar audicions acurades per donar proves de coneixements musicals complets o d'un virtuosisme vocal o instrumental, ja que això, en tot cas, corresponia a les escoles especialitzades per a un estudi sistemàtic d'aquesta art. L'escola tenia el deure de formar la personalitat física i psíquica dels nens, i la música es necessitava pel que oferia de bo i d'útil als infants. Estava comprovat que qualsevol cançó movia i atreïa l'atenció dels més petits, la qual cosa s'havia d'aprofitar, i que en els graus maternals calia limitar-se a ensenyar als nens, per la simple

audició, cançons molt senzilles amb moviments físics, com ara marxes, danses o jocs, a fi de desenvolupar simultàniament el sentiment de l'entonació i el ritme, per mitjà de lliçons curtes i freqüents. L'educació musical a l'escola havia de ser el fonament de la cultura musical de la població d'aleshores: si es millorava la condició dels infants, es treballava directament per a la màxima perfecció dels homes i les dones i de Catalunya, que, tot i el seu fort instint musical, no havien arribat a posseir plenament una tradició de veritable cultura musical.

El mestre Llongueras alludia també als països europeus que prioritzaven la música en l'ensenyament, com ara Alemanya, Itàlia, Suïssa o Bèlgica, entre d'altres, o molts estats de l'Amèrica del Nord, i demanava que les joves generacions no cerquessin només el plaer del benestar material, sinó que aspiressin a l'ambició d'una intensa cultura i una completa educació; al mateix temps, exhortava la societat a obrar en conseqüència. Segons aquest pensador, només així es podia intervenir en els afers culturals del món i merèixer l'estima i la consideració dels pobles que, amb un esforç constant, salvaven l'antiga civilització occidental.

Joan Molinari era partidari de les opinions de Llongueras i Borgunyó, malgrat que alguns consideraven que ambdues opinions resultaven contradictòries: Joan Molinari, juntament amb Joan Balcells, Josep Barberà i Joaquim Pecanins, va signar l'article «Sobre l'educació musical dels infants», publicat a *La Publicitat*. Amb aquest escrit, els músics volien deixar ben clar que les opinions de Llongueras i Borgunyó no eren contradictòries i que, segons la interpretació que ells en feien, l'una era la constatació de l'altra.

MARIA VALLÈS I LA PREMSA CATALANA

Des de finals del segle XIX, la premsa es va convertir en un mitjà de comunicació de massa. A Catalunya, l'anomenada *edat d'or* de la premsa se situa entre els anys 1890 i 1920. Cal destacar la revista *L'Avenç*, *La Vanguardia* i el *Diario de Barcelona*, entre altres publicacions de caire més anarquista. La crítica musical sorgeix durant aquestes primeres dècades del musicòleg i crític Joaquim Pena Costa² (1873-1944), un dels primers ideòlegs de la modernitat musical a Catalunya. En aquest ambient, juntament amb la prestigiosa *Revista Musical Catalana*,³ sorgiren i es desenvoluparen altres revistes especialitzades.

La revista va servir com a mitjà de reivindicació de la dona artista. La publicació *Feminal*,⁴ projecte personal de l'escriptora i musicòloga Carme Karr i Al-

2. Joaquim Pena va fundar la revista *Juventut* entre el 1900 i el 1906. L'any 1901 va fundar l'Associació Wagneriana, de la qual va ser president, conjuntament amb el musicòleg català Felip Pedrell.

3. Publicació catalana fundada el gener de l'any 1904 per l'Orfeó Català. La publicació va desaparèixer el 1936 a causa de la Guerra Civil, però va reprendre la seva activitat el 1984, gràcies a l'impuls del Consorci del Palau de la Música Catalana.

4. Les cobertes de *Feminal* seguien un patró que es va mantenir fins a les acaballes de la publicació. El format sempre seria el mateix: a la part de dalt, hi havia una franja d'il·lustracions florals que

fonsetti, de periodicitat mensual, va sorgir l'any 1907 a la Ciutat Comtal com a suplement del periòdic *Il·lustració Catalana*.

FIGURA 3. Coberta de la revista *Feminal*, núm. 106.
FONT: Arxiu personal.

La revista *Feminal* es va publicar, ininterrompudament, durant deu anys fins que va esclatar la Primera Guerra Mundial. El darrer número fou el 30 de desembre del 1917. *Feminal* va ressorgir novament l'any 1925. L'objectiu de l'escriptora i musicòloga va ser editar una revista que estigués destinada a la cultura de la dona. Qualsevol manifestació cultural era ben acollida a la revista: manifestacions literàries, científiques, socials, artístiques... La finalitat de reivindicar el paper de la dona en una societat cada cop més oberta al món es posa de manifest des del primer número:

Sembla que convé feminitzar-la [la dona] elevant son intel·lecte [...] perquè esdevingui la vera companya somniada de l'home estudiós y emprenedor [...]. Creiem arribada l'hora d'encaminar dreturerament l'intel·lecte de la nostra dóna. Volem que per cultivar son esperit no hi calgui beure forçosament en fonts llunyanes [...]. D'aquells països avançats d'on ens arriben alenades de feminisme, no en podem rebre-ho tot; cal fer-ne una selecció que s'avingui amb el que és ara Catalunya, y aquesta selecció té d'esser feta paulatinament (Karr, 1907, p. 4).

El camp musical no en va ser una excepció, ja que a *Feminal* es va publicar i comentar la carrera musical de diverses instrumentistes, cantants i compositores.

en recollien el títol i en un nivell superior figurava el títol amb el qual es publicava, *Feminal*. *Il·lustració Catalana*, imprès amb unes planxes que deixen un petit relleu que es pot veure en el revers de la coberta. Els ornaments, així com la tipografia, tenien una clara influència modernista i estaven realitzats per Casademunt. Sota el títol figurava el número de la publicació i la data. Durant l'últim any de vida, *Feminal* va ampliar el nombre de pàgines per revista i va canviar alguns aspectes del format.

En alguns números es van incloure fins i tot algunes peces musicals. El repertori publicat de dones era d'un 78 % davant d'un 22 % d'obres compostes per homes. Aquestes dades tenen una significació rellevant, tenint en compte l'escàs nombre de dones que es van poder dedicar a aquest camp al començament del segle xx. Des de les darreres dècades del segle XIX, un gran nombre de dones d'arreu d'Europa havien començat a reivindicar els seus drets polítics. En aquest context, Karr promou un ideal de dona capaç de llegir, d'escoltar i de gaudir de la bona música.

Un altre dels objectius de Karr (a més de la publicació d'obres de dones) va ser animar les dones joves a participar en qualsevol camp d'acció (bé fos l'educatiu, el cultural, el dret al vot...). Va pretendre, així, apropar els drets de la dona als que ja posseïa el sexe masculí. A més, s'informava la dona catalana de l'actualitat (informativa, de moda...) d'Espanya i d'arreu del món.

Durant els anys vint, nombroses publicacions catòliques que existien a les ciutats i que s'adreçaven sobretot a les mestresses de la llar van expressar irades protestes contra les noves actituds femenines, aquelles que aportaven noves idees procedents de la majoria dels altres països europeus. Els punts centrals d'atac a aquestes publicacions van ser les lectures inapropiades, el cinema, la moda escandalosa, la pràctica d'esports i els balls. La influència de l'*American way of life*, que es reflectia en el cinema, les revistes i la publicitat, va tenir un fort impacte en la vida femenina quan les idees de confort, llibertat i gust per la modernitat es van anar imposant.

Que el concert íntim de Maria Vallès al Palau de la Música l'any 1929 va tenir tant ressò i tant impacte mediàtic es fa evident en llegir els articles publicats després en diaris com *La Publicitat*,⁵ la vigent *Revista Musical Catalana* i la també vigent *La Vanguardia*.

L'article publicat el 19 de juliol del 1929 a *La Publicitat* explica amb detall la interpretació de la jove Maria Vallès, així com les peces que va interpretar al piano:

Una novella pianista Maria Vallès

En una sessió íntima que tingué lloc dilluns passat al Palau de la Música Catalana, fou presentada a un grup de coneguts músics i de crítics musicals la joveníssima pianista Maria Vallès, la revelació de la qual constituí un èxit verament extraordinari.

Tot i que les referències que teníem de les rares qualitats d'aquesta nena d'onze anys, que juga amb el teclat amb una gràcia singular, ens permetien prou d'esperar el millor resultat de la prova que ens oferí, hem de confessar la nostra sorpresa davant d'un cas de prodigiosa intuïció que mereix d'ésser considerat ben atentament. Maria Vallès està tan pròdigament dotada i potser que fins allò que sembla que només pot adquirir-se amb un treball assidu de llargs anys, apareix en ella com a cosa innata i natural [...].

Escoltàrem en aquesta sessió de dilluns passat Sonates de Mozart i de Scarlatti, un Nocturn i un Estudi de Chopin, composicions diverses de Schubert, Grieg, Albé-

5. *La Publicitat* va ser un diari en català, publicat a Barcelona de l'1 d'octubre del 1922 al 23 de gener de l'any 1939.

niz... Un programa de concertista, que fou descabdellat per Maria Vallès amb la més simpàtica desimboltura i amb un encert que mantingué sempre viva l'atenció dels que l'escoltàvem [...].

Un mes després, la *Revista Musical Catalana* publicà:

Maria Vallès. La darrera manifestació musical del present curs celebrada al Palau de la Música Catalana ens ha estat ofrenada per una joveníssima pianista. Na Maria Vallès, una noia d'onze anys, que es revelà amb un fort temperament d'artista i unes condicions ben excepcionals al conreu del difícil art del piano. Les seves interpretacions de Mozart, Scarlatti, Chopin, Schubert, Grieg i Albéniz foren reveladores d'una fina i aguda sensibilitat digna del més entusiasta encoratjament.

En completar i perfeccionar la seva formació musical, la nena Vallès assolirà, sense cap mena de dubte, el triomf definitiu que augurem a les seves brillants facultats i al seu instint natural de musiquessa.

En el número 20 del setmanari *La Rivera del Cinca*,⁶ del 7 de setembre del 1929, es publicà un comentari de l'article del diari *El Noticiero Universal*⁷ sobre la interpretació que dies abans havia fet Maria Vallès, amb tan sols onze anys, al Palau de la Música Catalana de Barcelona:

He aquí el nombre de un verdadero temperamento músico, de un caso de precocidad extraordinario, María Vallès, es una niña sentada al piano, una verdadera concertista. Nacida en Mequinenza, esto es, aragonesa de pura cepa, la joven pianista demostró anoche, en una audición íntima que dio en el «Palau», ante un grupo de músicos de talla, entre los que se encontraban los maestros Pujol, Samper, Gibert, Camins, Llongueras y Lamote de Grignón, facultades extraordinarias al interpretar obras de Mozart, Scarlatti, Schubert, Chopin, Grieg, Albéniz... Seguridad y limpieza en la ejecución, pureza de estilo, mucho sentimiento en la «dicción», en fin, cuanto puede exigirse a un concertista, demostró poseerlo, en grado sumo María Vallès, la cual fue muy justamente felicitada por cuantos acudieron a escucharla. La precoz pianista dio otro concierto en la Sala Mozart que sirvió para afianzar más la certeza de que está llamada a ocupar un puesto preeminente en el mundo del arte.

Uns dies després, el setembre de 1929, al Primer Casino de la localitat catalana de Blanes, Maria Vallès va oferir un concert de piano. Aquest recital no va deixar indiferent el públic que hi va assistir. Així, en el número 327 de la revista *Recoll*,⁸ amb data 14 de setembre de 1929, s'exposa el següent:

6. *La Rivera del Cinca* va ser un setmanari de l'Associació d'Amics de Fraga que es publicà entre els anys 1929 i 1931.

7. *El Noticiero Universal* va ser un diari en castellà editat a Barcelona des del 15 d'abril del 1888 fins a l'octubre del 1985.

8. *Recoll* és una revista blanesca mensual publicada en català. S'autodefineix com una publicació «oberta i plural» que expressa «les inquietuds» dels blanencs i es pot adquirir mitjançant la subs-

Dimarts passat, a la sala de ball del «Primer Casino» la nena Maria Vallès donà un concert de piano. Tothom qui més qui menys havia sentit parlar d'aquesta jove neta d'onze anys, de dots musicals verament extraordinaris, i no volgueren deixar perdre tanta bella ocasió de sentir-la. No foren pas sols.

Un grup força nombrós i distingit s'hi era congregat. Començà el concert i la impressió que produí l'execució de la primera peça no podia pas ésser més excellent. Certament, una tan gran naturalitat d'execució i fermesa de pulsació, són coses gens comuns en nenes de la seva edat.

A més de l'admirable facilitat de la seva mà esquerra, cosa verament remarcable. Interpretà obres de Mozart, Beethoven, Schubert, Chopin, Grieg i Albéniz. Fou en totes molt aplaudida, cosa que demostra amb la satisfacció que fou escoltada [...].

La Vanguardia del 30 de novembre de 1929 inclou un article en la secció «Música y Teatros» en què se cita Maria Vallès:

Hoy sábado, a las siete de la tarde, tendrá efecto en los salones del Real Círculo Artístico el anunciado recital de piano por la prodigiosa niña de once años María Vallès, que tanto interés viene despertando, la cual ejecutará obras de Mozart, Scarlatti, Beethoven, Schubert, Chopin, Grieg y Albéniz.

Un any després del seu primer èxit al Palau de la Música Catalana i dels diversos concerts posteriors realitzats (dels quals la premsa catalana del moment deixa constància), la nena que eclipsà el públic amb el seu talent al piano continuà oferint recitals per Catalunya. L'Exposició Internacional, que va tenir lloc del 1929 al 1930 a Barcelona, va suposar un gran avenç per a la ciutat en molts àmbits (urbanístic, econòmic, tecnològic, etc.). El recinte de l'Exposició, construït segons el projecte de Puig i Cadafalch, estava format per dues tipologies diferents d'edificis: els palaus i els pavellons. Els primers estaven dedicats a les seccions oficials del certamen. Al Palau de Projeccions, obra d'Eusebi Bona i Francisco Aznar (situat entre l'avinguda de la Reina Maria Cristina, l'avinguda de Rius i Taulet i la plaça de l'Univers), hi va actuar la jove Maria Vallès.

Així ho publicà el diari *La Vanguardia* el dimecres 27 de maig del 1930 en la columna «De sociedad»:

No debemos terminar sin mencionar el interesante festival celebrado en el Palacio de Proyecciones, en el que leyó poesías el gran actor Enrique Borrás, hubo cine, recital de piano por la señorita María Vallès, concierto por la mezzosoprano señorita Teresa Boldú y estreno de una obra en verso, de doña María del Pilar Hernández;

cripció anual o en llibreries del municipi. *Recoll* va néixer gràcies a tres joves —Lluís Roch, Josep Ruiz i Francesc Balliu— acabats de sortir del col·legi Santa Maria de Blanes i el primer número es va publicar el 12 de juny del 1920. La publicació del setmanari fou alterada per primer cop arran de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). En aquest període històric, *Recoll* passà per la censura militar. Els articles publicats havien d'estar pendents d'una possible suspensió, degut a la ideologia catalanista de la revista, contrària al règim. Els anys trenta seran de gran activitat cultural a la revista blanenca.

FIGURA 4. Vista del Palau de Projeccions des de les escales d'accés a la Font Màgica.
FOTOGRAFIA: Gabriel Casas i Galobardes (1929).

todo el programa estuvo muy bien, y es lástima que por la falta de espacio no podemos decir más de él. Era dedicada a varias Instituciones benéfico culturales y de propaganda hispanoamericana.

El 14 de juny del 1932, Maria Vallès va actuar per a un públic selecte al Palau de Pedralbes de Barcelona. En aquell moment, tenia quinze anys. Entre els assistents al concert figuraven el conseller de la Generalitat senyor Gasol; el catedràtic senyor Amorós; el secretari de l'Escola Normal de la Generalitat, el senyor Sanz; la ja citada Carme Karr; la professora de l'Escola de Magisteri Primari senyora Cuscurita, i els diputats a les Corts senyors Puig i Ferreter i Sbert. En l'article de *La Vanguardia* «Una fiesta en el Palacio de Pedralbes» es fa menció a Maria:

La segunda parte de la fiesta estuvo a cargo de la profesora de piano señorita María Vallés, que interpretó asimismo selectas obras de los mejores autores y del maestro de danzas don Juan Magriña.

BIBLIOGRAFIA

- KARR, Carme. «La nostra finalitat». *Feminal*, núm. 1 (1907), p. 4.
 MARTÍ I PÉREZ, Josep. «L'etno-musicologia catalana: entre la literatura, la musicologia i l'antropologia». *Aixa*, núm. 4 (1991), p. 19-34.

RELACIÓ D'ARTICLES PUBLICATS EN LA PREMSA SOBRE MARIA VALLÈS

Joan MOLINARI. *La Vanguardia* (1921).

ARTISTAS ARAGONESES. *La Voz de Aragón* (4 juliol 1929), p. 8 [Signat per Ferran Cases]

B. S. *La Publicitat* (10 juliol 1929), p. 4.

La Vanguardia (12 setembre 1929). [Sobre un concert a Blanes]

La Vanguardia (19 setembre 1929). [Sobre un concert a Blanes]

La Vanguardia (29 setembre 1929), p. 25. [Sobre un concert a Caldes de Malavella]

La Vanguardia (29 setembre 1929). [Sobre un concert a Lloret de Mar]

«Notes oficiosas sobre recital de piano». *La Publicitat* (27 novembre 1929), p. 4.

«Música y teatros». *La Vanguardia* (30 novembre 1929), p. 14.

«Festival benéfico». *La Vanguardia* (22 maig 1930).

«De sociedad». *La Vanguardia* (28 maig 1930).

«Una fiesta en el Palacio de Pedralbes». *La Vanguardia* (14 juny 1932), p. 11.

«Estudio sobre nuevas gamas». *La Vanguardia* (29 abril 1936).

«DIVAGACIONES. El formatge familiar». Secció «De música», un recital de piano per Maria Vallès. *Recvll.*